

Handlingsplan för nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter 2030

Innehåll

Inledning	2
<i>Andra styrdokument</i>	3
<i>Bakgrund</i>	4
Ansvarsfördelning	6
<i>Uppföljning</i>	7
Fokusområde: Kunskap och information	8
Fokusområde: Välfärd och service	11
Fokusområde: Delaktighet och inflytande	17

Inledning

De mänskliga rättigheterna omfattar alla, alltid och överallt. Alla nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för att säkerställa de mänskliga rättigheterna i sina verksamheter och arbetet ska vara systematiskt och sammanhållet. Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet) ger vägledning i arbetet.

De mänskliga rättigheterna är odelbara och ingen rättighet är viktigare än någon annan. Samtidigt är det viktigt att synliggöra och arbeta utifrån kunskapen om att individer och grupper har olika levnadsvillkor och möjligheter. Till MR-programmet tillhör därför ett antal handlingsplaner. Denna handlingsplan fokuserar på arbetet för att säkra nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter i Stockholms stad. Handlingsplanen sträcker sig till år 2030.

Handlingsplanens övergripande mål:

Staden säkerställer att nationella minoriteter och urfolket samerna har full tillgång till sina rättigheter.

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är också ett urfolk. De nationella minoriteterna och det samiska folket har särskilda rättigheter kopplat till bland annat språk och kultur samt delaktighet och inflytande i frågor som berör dem. Dessa rättigheter är fastställda både i svensk lag och i olika internationella överenskommelser. Denna handlingsplan ger vägledning till stadens nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att säkerställa att dessa rättigheter tillgodoses. Handlingsplanen riktar sig till samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Handlingsplanen utgår från MR-programmets tre fokusområden. Dessa utgör tillsammans grundläggande förutsättningar för att staden ska kunna bidra till jämlika levnadsvillkor för alla stockholmare och säkerställa att de mänskliga rättigheterna efterlevs i stadens verksamheter. De tre fokusområdena är:

- Kunskap och information
- Velfärd och service
- Delaktighet och inflytande

Till varje fokusområde hör ett antal mål uppdelade i effektmål och resultatmål. Effektmålen beskriver den övergripande och långsiktiga förändring som eftersträvas. Resultatmålen är den direkta förändring som ska genomföras i stadens verksamheter.

Målen avser att skapa en tydlig styrning och samtidigt en flexibilitet för nämnder och bolagsstyrelser att utifrån sina verksamhetsområden själva ta fram aktiviteter för att uppnå målen. En och samma aktivitet kan bidra till uppfyllelsen av flera mål. Under målen finns även exempel på åtgärder och vägledning i arbetet med målen. Dessa exempel ska dock inte förstås som en uttömmande sammanställning av möjliga åtgärder som nämnder och bolagsstyrelser kan vidta för att nå målen.

Under framtagandet av handlingsplanen har synpunkter inhämtats från Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter och stadens förvaltningar. Staden har även genomfört en konsultation med företrädare för det samiska folket.

Samerna är både ett urfolk och en nationell minoritet. I denna handlingsplan kommer begreppen *urfolk* eller *det samiska folket* att användas i samband med rättigheter eller åtgärder som är specifika för samerna som urfolk. Begreppet nationell minoritet kommer att användas i samband med de rättigheter eller åtgärder som gäller på samma sätt för både samer och andra nationella minoriteter.

Andra styrdokument

Denna handlingsplan har beröringspunkter med flera andra styrdokument. Detta medför att handlingsplanen avgränsas i relation till andra handlingsplaner och program som också bidrar till att uppfylla de mänskliga rättigheterna, däribland de andra handlingsplanerna som knyter an till MR-programmet.

Rasism, diskriminering och hatbrott, däribland antisemitism, antiziganism och rasism mot samer, utgör allvarliga hinder för många som tillhör en nationell minoritet att tillgodose sina mänskliga rättigheter. Åtgärder för att motverka alla former av rasism, inklusive antisemitism, antiziganism och rasism mot samer, tas i första hand upp i stadens handlingsplan mot rasism. Handlingsplanen för nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter överlappar även delvis stadens handlingsplan för romsk inkludering. Insatser som riktas specifikt mot den romska minoriteten tas i första hand upp i handlingsplanen för romsk inkludering.

Andra exempel på program som bidrar till att uppfylla de mänskliga rättigheterna är:

- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning,
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation,

- Handlingsplan för en äldrevänlig stad.

Stockholms stads kvalitetsprogram beskriver hur staden ska arbeta med ökad kvalitet i verksamheterna; i implementeringen av detta bör arbetet med mänskliga rättigheter vara en del.

Bakgrund

Sverige ratificerade år 2000 Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och erkände då fem nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

För att räknas som en nationell minoritet i Sverige ska en grupp ha:

- en uttalad samhörighet och en (till antalet i förhållande till resten av befolkningen) icke dominerande ställning i samhället,
- en religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet,
- en vilja och strävan att behålla sin identitet och
- historiska eller långvariga band med Sverige.¹

År 2000 ratificerade Sverige även den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och erkände då fem nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Europarådet definierar landsdels- eller minoritetsspråk som språk som av hävd används inom ett visst territorium i en stat av en grupp medborgare som är mindre än resten av befolkningen, och som skiljer sig från de officiella språken i den staten. Språk som inte uppfyller kravet på historisk anknytning till ett visst territorium kan erkännas som territoriellt obundna minoritetsspråk. I Sverige är finska, meänkieli och samiska erkända som territoriellt bundna språk medan jiddisch och romani chib har erkänts som territoriellt obundna språk. För de territoriellt bundna språken gäller ytterligare utökade rättigheter att använda språket i vissa samhällsområden i de geografiska områden där språket i fråga använts av hävd och fortfarande används i tillräckligt stor utsträckning.² I Sverige benämns dessa geografiska områden som förvaltningsområden för finska, meänkieli respektive samiska.

År 1977 erkände Riksdagen samerna som ett urfolk i Sverige. En vanlig definition av urfolk är att de härstammar från folkgrupper som levde i landet eller i ett geografiskt område som tillhör landet, vid tiden för erövring, kolonisation eller fastställandet av nuvarande

¹ Prop. 1998/99:143.

² Prop. 1998/99:143.

statsgränser samt att de har en vilja att bevara, utveckla och överföra sin etniska identitet, kultur och sina traditioner och levnadssätt till framtida generationer.³ Sverige har ställt sig bakom Förena nationernas deklaration om urfolks rättigheter.⁴

Nationella minoriteter och urfolks rättigheter nämns även i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter⁵ och Förenta nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter⁶.

De nationella minoriteterna och urfolket samernas rättigheter är fastställda i svensk lag.

I regeringsformen, en av Sveriges grundlagar, bestäms att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.⁷

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) beskriver rättigheter som de nationella minoriteterna har i hela landet, och särskilda rättigheter som gäller inom de geografiska områden som utgör förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska. Stockholm stad ingår i samtliga tre förvaltningsområden.

Enligt minoritetslagen är staden skyldig att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.⁸ Kommunernas arbete med minoritetslagstiftningen, inklusive kommunernas mål och riktlinjer, följs upp av ansvarig uppföljningsmyndighet. Denna handlingsplan utgör Stockholms stads mål och riktlinjer för stadens minoritetspolitiska arbete.

Andra bestämmelser med relevans för de nationella minoriteternas rättigheter finns i Språklagen (2009:600), Skollagen (2010:800), Socialtjänstlagen (2001:453) och Bibliotekslagen (2013:801). Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket reglerar det samiska folkets rätt till inflytande över sina angelägenheter.

³ Sametinget, 2024, [Samerna i Sverige](#), 2025-05-28.

⁴ United Nations Digital Library, 2007, [United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples](#), 2025-05-28.

⁵ Se artikel 30, [SFS 2018:1197](#).

⁶ Se artikel 27, [International Covenant on Civil and Political Rights](#).

⁷ Se 1 kap. 2§, [SFS 1974:152](#).

⁸ Se 5b§, [SFS 2009:724](#).

Den svenska minoritetspolitiken bygger på självidentifikation. Det innebär att varje person har rätt att välja om den identifierar sig som tillhörande en nationell minoritetsgrupp.

Ansvarsfördelning

Alla nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för att säkerställa att de nationella minoriteterna och urfolket samerna får sina rättigheter tillgodosedda. En central metod för genomförandet är att utveckla ett rättighetsbaserat arbetssätt som hjälper verksamheten att fokusera på individer och grupper som riskerar att inte få sina rättigheter tillgodosedda och som riskerar att lämnas utanför enligt principen i Agenda 2030.

Målen i handlingsplanen pekar på förflyttningar som staden förväntas göra. Några mål är tydligare riktade mot vissa verksamheter, nämnder och bolagsstyrelser än andra. Varje resultatmål i handlingsplanen innehåller information om särskilt ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Många mål kräver samverkan mellan flera nämnder och/eller bolagsstyrelser.

Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande samordning, stöd och uppföljning i implementeringen av handlingsplanen.

Förskolenämnden, socialnämnden och äldre- och vårdnämnden har ett särskilt ansvar att stödja och samordna stadsdelsnämndernas arbete med målen inom sina respektive verksamhetsområden. Även kulturnämnden ska vid behov erbjuda stöd till stadsdelsnämnderna och andra facknämnder inom ramen för sitt ansvarsområde.

Samtliga stadsdelsnämnder, förskolenämnden, kulturnämnden, servicenämnden, utbildningsnämnden och äldre- och vårdnämnden ska ha en kontaktperson gentemot kommunstyrelsen för arbetet med nationella minoriteters rättigheter. I kontaktpersonens uppdrag ingår att ansvara för den lokala samordningen av statsbidraget för kommuner i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska samt att vid behov bistå kommunstyrelsen med information om nämndens minoritetspolitiska arbete, till exempel i anslutning till kommunstyrelsens samråd eller olika myndigheters uppföljningsarbete. Nämnderna kan avgöra i vilken utsträckning som rollen som kontaktperson kan integreras i redan befintliga samordnarroller, exempelvis inom mänskliga rättigheter.

På stadens intranät finns förslag på utbildningar och material som ger ytterligare stöd i arbetet i nämnder och bolagsstyrelser.

Uppföljning

Stockholms stads arbete med handlingsplanen ska utgå från ordinarie processer samt från kunskap om stockholmarnas levnadsvillkor och tillgång till de mänskliga rättigheterna. Arbetet är tvärsektoriellt och har betydelse för samtliga verksamhetsområdesmål i stadens budget.

Nämnder och bolag ska i samband med ordinarie uppföljningsprocesser synliggöra resultat och utmaningar i arbetet med nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter.

Utifrån stadens program för mänskliga rättigheter gör stadsledningskontoret vartannat år en bedömning av stadens arbete med mänskliga rättigheter som sammanställs i en rapport till kommunfullmäktige. I arbetet ingår att följa upp de handlingsplaner som är kopplade till programmet.

Fokusområde: Kunskap och information

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna lyfts att stadens alla verksamheter behöver ha grundläggande kunskap om nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter och att vissa verksamheter därutöver kan behöva olika former av fördjupad kunskap, beroende på verksamhetens uppdrag och målgrupp. Staden ska också enligt programmet informera om de rättigheter som stockholmarna har samt om hur vi arbetar för att säkerställa dessa.

Stadens skyldighet att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar framgår även av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.⁹

Staden erbjuder idag flera olika utbildningar om nationella minoriteter och deras rättigheter riktat till stadens medarbetare och chefer, både fysiskt och digitalt. Utbildningarna finns i olika format och riktade till olika målgrupper – både mer generella och specialiserade. Staden har även producerat och spridit informationsmaterial riktat till nationella minoriteter och allmänheten.

Flera företrädare för de nationella minoriteterna har i samråd lyft att de har kunnat se en ökad medvetenhet om de nationella minoriteternas rättigheter och levnadsvillkor bland stadens medarbetare, men de har också konstaterat att utvecklingsbehov kvarstår. Företrädare för de nationella minoriteterna har bland annat lyft att stadens medarbetare saknar tillräcklig kunskap om de nationella minoriteternas historiska och samtida utsatthet för rasism och diskriminering för att kunna identifiera och motverka uttryck för fördomar, hat och hot i stadens verksamheter. Vikten av insatser riktat mot skolan har betonats särskilt. I samråd har det även efterfrågats ytterligare insatser för att nå ut med information om de nationella minoriteternas rättigheter för att göra det möjligt för fler stockholmare att ta del av sina rättigheter.

Rasism och diskriminering, inklusive antisemitism, antiziganism och rasism mot samer har i rapporter framtagna av både staden och andra aktörer pekats ut som ett hinder för individer att få sina rättigheter tillgodosedda. Flera av dessa rapporter lyfter vikten av kunskapshöjande insatser, bland annat riktat mot lärare.¹⁰

⁹ Se 3§, [SFS 2009:724](#).

¹⁰ Se t.ex. Stockholms stad, 2022, *Antisemitismen i Stockholms skolor: En rapport om skolpersonals och elevers upplevelser och tankar kring antisemitiska uttryck i skolmiljön*; Region Stockholm, 2021, *Att vara same i storstad: Psykisk hälsa, värderfarenheter och vårdbehov*; Länsstyrelsen i Stockholm, 2021, *Stolt*

Kunskap och information utgör grundförutsättningar för arbetet med att säkerställa nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter. Staden ser därför fortsatta behov av insatser för att säkerställa goda kunskaper om de nationella minoriteterna och urfolket samernas rättigheter och levnadsvillkor bland stadens medarbetare och för att sprida information till rättighetsbärarna om deras rättigheter.

Kunskap och information

Mål 1:

Stadens medarbetare bemöter nationella minoriteter respektfullt och anpassat efter individens behov samt känner till det offentligas särskilda skyldigheter gentemot de nationella minoriteterna och urfolket samerna.

Stadens medarbetare har god kunskap om nationella minoriteter och urfolket samernas rättigheter och vad det innebär för verksamheternas skyldigheter.

Särskilt ansvariga: samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Stadens medarbetare har god kunskap om historiska skeenden som påverkat de nationella minoriteterna och om minoriteternas samtida utsatthet för rasism och diskriminering.

Särskilt ansvariga: samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Kunskapshöjande insatser kan se ut på flera olika sätt beroende på verksamhetens förutsättningar och behov. Några exempel på kunskapshöjande insatser är:

- deltagande i stadens egna utbildningar,
- deltagande i andra myndigheters utbildningar,
- utveckling av egna föreläsningar eller utbildningsinsatser,
- studiebesök och studieresor,
- spridning av relevanta rapporter och
- dialog och samarbeten med relevanta civilsamhällesaktörer.

Kommunstyrelsen, förskolenämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden och äldreomsorgsnämnden har ett särskilt ansvar att bevaka och informera om utbudet av utbildningar och stödmaterial

men ofta otrygg, Forum för levande historia, 2024, Redovisning av uppdrag att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet; Barnombudsmannen, 2021, Om barns och ungas utsatthet för rasism.

inom området samt att vid behov utveckla nya kunskapshöjande insatser.

Kunskap och information

Mål 2:

Staden når personer som tillhör en nationell minoritet och urfolket samerna med information om deras rättigheter.

Stadens verksamheter prövar och använder olika metoder för att sprida information om de nationella minoriteterna och urfolket samernas rättigheter.

Särskilt ansvariga: förskolenämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden, stadsdelsnämnderna.

Exempel på informationsspridande insatser är:

- uppsökande verksamhet,
- lättillgänglig information på stadens hemsida,
- information i samband med ansökan om äldreomsorg, förskola eller andra stödinsatser,
- synlig information i publika verksamheter och
- annonsering i tidningar, sociala medier eller stadstavlor.

Vid utformning av insatser bör verksamheter prioritera målgrupper som kan vara särskilt svåra att nå.

Fokusområde: Velfärd och service

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna anges att stadens välfärd och service ska planeras och utformas för att säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras. Stadens verksamheter erbjuder en bredd av välfärd och service till stockholmarna. Genom att anpassa verksamheterna efter målgruppens behov kan arbetet för de nationella minoriteternas rättigheter stärkas och staden säkerställa ett likvärdigt och respektfullt bemötande av alla stockholmare.

De nationella minoriteterna har vissa särskilda rättigheter kopplat till språk och kultur som stadens verksamheter är skyldiga att tillgodose. Grunden är det allmännas skyldighet att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och att främja användningen av de nationella minoritetsspråken. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.¹¹ Barn som tillhör en nationell minoritet har även en utökad rätt till modersmålsundervisning i minoritetsspråk i grundskolan och gymnasiet. Förskolor ska stödja barn som tillhör de nationella minoriteterna i språkutvecklingen av deras nationella minoritetsspråk och främja utvecklingen av barnens kulturella identitet. Insatser i förskolan för att främja barnets utveckling av det egna modersmålet eller minoritetsspråket benämns ofta som modersmålsstöd.

Att främja de nationella minoriteternas språk och kultur kräver både insatser som riktas direkt till minoriteterna, men även synliggörande insatser som riktas till allmänheten. Detta för att motverka fördomar och osynliggörande som annars kan hindra de nationella minoriteterna från att uttrycka och utveckla sin språkliga och kulturella identitet.¹²

På flera håll i staden genomförs redan olika insatser för att främja och synliggöra de nationella minoriteternas språk och kultur. Många aktiviteter har dock tagit formen av punktinsatser. I samråd efterfrågas regelbundet en ökad långsiktighet och ett närmare samarbete mellan staden och civilsamhället. Ett närmare och mer systematiskt samarbete med civilsamhället skulle möjliggöra för staden att ta del av minoriteternas kunskap och erfarenheter och erbjuda större möjligheter till delaktighet och inflytande.

¹¹ Se 4 §, [SFS 2009:724](#).

¹² Se t.ex. Kulturdepartementet, 2022, *Handlingsplan för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*.

En annan utmaning kopplat till främjandet av de nationella minoriteternas språk och kultur är utformningen av modersmålsundervisning. Många elever som är berättigade till modersmålsundervisning i minoritetsspråk utnyttjar inte den rättigheten.¹³ I samråd lyfts bland annat praktiska hinder associerade med undervisningens förläggning och utformning som anledningar till detta.

I samråd lyfts även återkommande möjligheten för elever att få ledigt från skolan i samband med religiösa eller kulturella högtider som inte sammanfaller med ledigheter i den svenska kalendern som en viktig förutsättning för barns möjlighet att utveckla sin kulturella identitet. Rektors möjlighet att bevilja ledigheter bestäms av skollagen. En elev i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan eller sameskolan får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Två exempel på sådana enskilda angelägenheter är familjehögtider eller religiösa högtider. Det är rektor som beslutar om ledighet för en elev och beslutet ska grundas på en samlad bedömning av elevens situation.

Utöver det generella ansvaret att främja de nationella minoriteternas språk och kultur så har staden särskilda skyldigheter kopplade till de nationella minoritetsspråken inom tre sektorer: förskola, äldreomsorg och ärendehandläggning.

Stockholms stad ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska. Det innebär att enskilda enligt minoritetslagen har rätt att få viss service på finska, meänkieli och samiska och att enskilda på begäran ska erbjudas äldreomsorg och förskola på dessa språk. Med service avses här kontakt mellan staden och enskilda i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdande för part. Staden är även skyldig att på begäran erbjuda äldreomsorg på jiddisch och romani chib om det finns befintlig personal som behärskar språket.¹⁴ Enligt socialtjänstlagen ska staden utöver detta verka för att det finns personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.¹⁵

I samråd med de nationella minoriteterna har det lyfts att det på grund av en lång språkbytesprocess finns många personer som inte behärskar minoritetsspråk, men som ändå identifierar sig med en nationell minoritetsgrupp. Värdet av insatser som möjliggör utveckling och upprätthållande av en kulturell identitet oberoende

¹³ Länsstyrelsen i Stockholm, 2024, *Minoritetspolitikens utveckling 2023*.

¹⁴ Se 8–12 och 17–18 §§, [SFS 2009:724](#).

¹⁵ Se 5 kap. 6 §, [SFS 2001:453](#).

av språk inom förskolan och äldreomsorgen har därför betonats av minoritetsföreträdare.

En betydande utmaning när det kommer till att erbjuda service, förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk är att bedöma och prognosticera efterfrågan.

Staden ser ett behov av fortsatta insatser för att säkerställa att de rättigheter som följer av minoritetslagen tillgodoses och för att stärka stadens arbete med att främja och uppmärksamma de nationella minoriteternas språk och kultur.

<u>Välfärd och service</u> <u>Mål 1:</u> Stadens verksamheter synliggör och främjar de nationella minoriteternas språk och kultur.	
Stadens verksamheter synliggör och främjar regelbundet de nationella minoriteternas språk och kultur inom den ordinarie verksamheten. <i>Särskilt ansvariga: kommunstyrelsen, förskolenämnden, kulturnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden, stadsdelsnämnderna.</i>	
Staden utvecklar mötesplatser utifrån minoriteternas behov. <i>Särskilt ansvariga: kulturnämnden, stadsdelsnämnderna.</i>	
Stadens verksamheter har långsiktiga samarbeten med civilsamhället kring åtgärder som synliggör och främjar de nationella minoriteternas språk och kultur. <i>Särskilt ansvariga: förskolenämnden, kulturnämnden, äldre- och äldreomsorgsnämnden, stadsdelsnämnderna.</i>	
Skolor har ett tillgängligt och målgruppsanpassat erbjudande för modersmålsundervisning. <i>Särskilt ansvariga: utbildningsnämnden.</i>	
Förskolor arbetar med modersmålsstöd för nationella minoriteter utifrån behov. <i>Särskilt ansvariga: förskolenämnden, stadsdelsnämnderna.</i>	

Insatser för att synliggöra och främja de nationella minoriteternas språk och kultur kan bland annat omfatta:

- placering av de nationella minoriteternas flaggor eller symboler synligt i publika verksamheter,
- uppmärksammande av högtids- och minnesdagar samt lokala och nationella temaveckor på sociala medier eller fysiskt i stadens verksamheter,
- kulturevenemang och aktiviteter om och med de nationella minoriteterna samt på de nationella minoritetsspråken,
- utställningar med anknytning till de nationella minoriteterna,
- traditionell mat från de nationella minoriteternas kulturer på stadens matsedlar,
- inköp av litteratur om och av nationella minoriteter eller på nationella minoritetsspråk,
- synliggörande av de nationella minoriteterna i stadsbilden,
- uppmärksamma och uppmuntra flerspråkighet och nationella minoriteters språk och kultur i förskolan,
- pröva och använda olika metoder för modersmålsstöd i förskolan, till exempel med hjälp av digitala verktyg och material på nationella minoritetsspråk,
- informationsöverföring från förskola till skola om barn som har haft modersmålsstöd inom ett nationellt minoritetsspråk,
- mötesplatser såsom öppna förskolor, seniorträffar vid stadens öppna träffpunkter, samtalsgrupper, studiecirklar och språkcaféer samt
- insatser för att främja nationella minoriteters organisering och civilsamhälle.

Vid utformningen av insatser för att synliggöra och främja de nationella minoriteternas språk och kultur, inklusive mötesplatser, bör verksamheterna eftersträva att vara lyhörda för målgruppernas behov och om möjligt ha långsiktiga samarbeten med civilsamhället kring aktiviteter och åtgärder. Detta kan till exempel göras i form av gemensamt framtagna årshjul över återkommande aktiviteter, gemensam planering och genomförande av åtgärder, idéburet offentligt partnerskap (IOP) eller inrättande av stående referensgrupper.

Aktiviteter och mötesplatser för barn och unga bör prioriteras särskilt. Staden bör eftersträva att erbjuda mötesplatser för samtliga minoritetsgrupper.

Vid utformandet av formerna för modersmålsundervisning bör målgruppens behov och önskemål beaktas. Några exempel på variabler att reflektera kring är:

- val av undervisningsform, fjärrundervisning eller undervisning på plats,
- tidpunkt för modersmålsundervisning och
- tillgång till modersmålslärare som behärskar samma varietet av minoritetsspråket som eleverna.

<u>Välfärd och service</u> <u>Mål 2:</u> Service, förskola och äldreomsorg erbjuds på nationella minoritetsspråk och ger de nationella minoriteterna möjlighet att upprätthålla och utveckla sin kulturella identitet.
Staden har en aktuell bild av utbud och efterfrågan av verksamheter inom äldreomsorg och förskola på nationella minoritetsspråk eller med en kulturell inriktning med koppling till de nationella minoriteterna. <i>Särskilt ansvariga: förskolenämnden, äldre- nämnden, stadsdelsnämnderna.</i>
Stadens verksamheter har kännedom om befintlig personal med språk- och/eller kulturkompetens samt verkar för att stadens behov av språkkompetens tillgodoses. <i>Särskilt ansvariga: kommunstyrelsen, förskolenämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden, äldre- nämnden, överförmyndarnämnden, stadsdelsnämnderna.</i>
Staden utvecklar behovsanpassade lösningar inom förskola och äldreomsorg för att ge de nationella minoriteterna möjlighet att utveckla och upprätthålla sin kulturella identitet. <i>Särskilt ansvariga: förskolenämnden, äldre- nämnden, stadsdelsnämnderna.</i>

Service, förskola och äldreomsorg ska i erbjudas helt eller till väsentlig del på de minoritetsspråk som staden ingår i förvaltningsområde för. Om efterfrågan och språkkunnig personal finns ska dock äldreomsorg även erbjudas på övriga minoritetsspråk. Andra anpassningar för att ge de nationella minoriteterna möjlighet att utveckla och upprätthålla sin kulturella identitet inom förskolan och äldreomsorgen kan, om behov finns, med fördel genomföras för samtliga nationella minoriteter.

Information om utbud och efterfrågan av verksamheter inom äldreomsorg och förskola på nationella minoritetsspråk eller med en kulturell inriktning med koppling till de nationella minoriteterna bör så långt som det är möjligt samlas in och följas upp inom ramen för ordinarie system för att undvika merarbete och bortfall.

Verksamheter som arbetar med ärendehandläggning, förskola eller äldreomsorg ansvarar för att säkerställa aktuell kunskap om

befintlig personal inom den egna verksamheten som kan och vill använda sig av sin språkkompetens i minoritetsspråk i sitt arbete. Detta kan till exempel göras genom enkäter till medarbetare eller system där privata utförare kan anmäla befintlig personal med språkkompetens.

Förskolenämnden och äldreomsorgen ansvarar för att sammanställa och följa upp den statistik som insamlas inom deras sakområden av stadsdelsnämnderna.

Utformningen av verksamhet inom förskola och äldreomsorg som ger de nationella minoriteterna möjlighet att utveckla och upprätthålla sin kulturella identitet kan se olika ut beroende på verksamheten och målgruppernas olika behov och förutsättningar. Några exempel på anpassningar är:

- personal med språk- och kulturkompetens,
- inredning inspirerad av minoritetskulturer,
- traditionell eller typisk mat för en viss minoritetsgrupp,
- aktiviteter med inslag av minoritetskultur,
- inköp av litteratur om och av nationella minoriteter eller på nationella minoritetsspråk,
- flerspråkiga skyltar i verksamhetens lokaler och
- uppmärksammande av högtidsdagar.

Fokusområde: Delaktighet och inflytande

I Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna framgår att stadens verksamheter ska erbjuda stockholmare möjlighet till delaktighet och inflytande, särskilt grupper och personer som riskerar att lämnas utanför. Detta dels för att skapa tillit och förtroende för det demokratiska systemet och stadens verksamheter, dels för att inkludera invånares kunskap och erfarenheter i stadens utvecklingsarbete.

De nationella minoriteterna och urfolket samernas rätt till delaktighet och inflytande är även fastställd i flera lagar och förordningar.

Med **samråd** menar vi i staden ett möte med nationella minoriteter där deltagarna ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Samråd sker innan beslut fattas i frågan eller frågorna som samrådet berör. Samrådsdeltagare kan både vara företrädare för civilsamhällesorganisationer och andra personer som identifierar sig som en nationell minoritet. Samråd som är öppna för alla som identifierar sig som en nationell minoritet utan en personlig inbjudan kallas för **öppna samråd**.

Staden har enligt minoritetslagen en skyldighet att ge de nationella minoriteterna möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör dem och så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Staden ska särskilt främja barn och ungas möjlighet till inflytande och samråd samt anpassa formerna för detta.¹⁶

Eftersom staden ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska så ska staden tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i staden av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.¹⁷

Enligt lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket (konsultationsordningen) är staden skyldig att konsultera samiska företrädare innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.¹⁸

Stockholms stad har under en längre tid erbjudit de nationella minoriteterna möjlighet till delaktighet och inflytande genom olika former av samråd. Samråd har genomförts både centralt av kommunstyrelsen och av olika nämnder. Antalet och formerna för samråd har dock varierat över tid och varit svåra att överblicka. I syfte att tydliggöra formerna för samråd på stadsövergripande nivå inrättades i juni 2024 Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter. Två år efter rådets inrättande ska dess funktion utvärderas i en rapport till kommunfullmäktige.¹⁹

I samråd med företrädare för de nationella minoriteterna har flera utvecklingsbehov kopplat till stadens samråd lyfts. Behoven ser delvis olika ut hos olika minoritetsgrupper, där vissa upplever en tung samrådsbörda och behöver tacka nej till deltagande i vissa samråd, medan andra efterfrågar fler och tätare samråd, med fler aktörer i staden. Flera företrädare önskar mer strukturerade upplägg på samråden som erbjuder reella möjligheter till inflytande samt mer information om samrådets syfte och upplägg inför mötena. Det

efterfrågas även återkoppling kring hur samrådsrepresentanternas synpunkter påverkar stadens beslut.

Staden saknar idag former för delaktighet och inflytande som riktas särskilt till barn och unga som tillhör en nationell minoritet. Rapporter och vägledningar från Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor betonar vikten av att anpassa arbetet med delaktighet och inflytande för att svara mot barn och ungas förutsättningar och behov för att säkerställa deras rättigheter enligt både minoritetslagen och barnkonventionen.²⁰

Med bakgrund i detta tar staden nu fram en sammanhållen struktur för arbetet med de nationella minoriteterna och urfolket samernas delaktighet och inflytande.

En **konsultation** är en process för att säkerställa det samiska folkets rätt till inflytande i ärenden som kan få särskilt betydelse för samerna. En konsultation kan ske både skriftligen och muntligen. Vid en konsultation företräds det samiska folket av Sametinget, en sameby och/eller en samisk organisation. En konsultation i ett ärende ska fortsätta tills enighet eller samtycke nås, eller tills den konsultationsskyldige eller den samiska företrädaren förklarar att samtycke eller enighet inte kan nås. Konsultationsförfarandet beskrivs närmare i lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket.¹

Delaktighet och inflytande

Mål 1:

Nationella minoriteter och urfolket samerna har delaktighet och inflytande i frågor som berör dem.

Staden genomför samråd med de nationella minoriteterna och konsultationer med urfolket samerna utifrån stadens struktur för delaktighet och inflytande och minoriteternas behov och önskemål.

Särskilt ansvariga: kommunstyrelsen, förskolenämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och samtliga stadsdelsnämnder.

Samtliga nämnder ansvarar för att identifiera och möta behov av samråd i frågor som särskilt berör de nationella minoriteterna. Samråd kan till exempel vara aktuella i samband med projekt eller utredningar som syftar till att främja minoriteternas tillgång till sina rättigheter, språk eller kultur, eller inför inrättande eller avvecklande av verksamheter med minoritetsinriktning. Vid bedömningen av om en fråga motiverar ett samråd bör önskemål från minoriteterna och deras företrädare beaktas. I de fall

¹⁷ Se 8§, [SFS 2009:1299](#).

¹⁸ Se [SFS 2022:66](#).

¹⁹ För närmare beskrivning av rådets uppdrag och form, se Kfs 2024:10 Instruktion för kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter.

²⁰ Barnombudsmannen, 2023, *Kartläggning av barn och ungas erfarenheter av delaktighet och inflytande i minoritetspolitiken*; MUCF, 2022, *Vägledning för att ge barn och unga från nationella minoriteter inflytande*.

förutsättningarna och önskemålen skiljer sig åt mellan olika minoritetsgrupper kan det motivera olika lösningar för olika grupper.

Samråd ska utformas och planeras på ett sätt som ger de nationella minoriteterna reella möjligheter till inflytande. Detta innebär bland annat att samråd behöver ske innan eventuella beslut fattas i den aktuella frågan. Stadens nämnder ska vara lyhörda för de nationella minoriteternas förutsättningar och behov i utformningen av samråd.

Samtliga nämnder ansvarar för att genomföra konsultationer i ärenden med särskild betydelse för det samiska folket i enlighet med kraven i konsultationsordningen.²¹ När en konsultation genomförs ska stadsledningskontoret informeras.

Utöver samråd om enskilda aktuella frågor som berör de nationella minoriteterna ska de nationella minoriteterna även erbjudas möjlighet att få insyn i och lämna synpunkter på löpande arbete och utvecklingsprocesser, både när det gäller stadsövergripande frågor av strategisk karaktär och tematiskt kopplat till centrala rättighetsområden inom minoritetspolitiken såsom förskola, äldreomsorg, modersmålsundervisning, språkrevitalisering och kultur. För att möjliggöra en god representation och tillgång till en mångfald av perspektiv ska staden använda sig av olika former av samråd. Nedan beskrivs kommunstyrelsen och facknämndernas ansvar för att möjliggöra detta.

Kommunstyrelsen ansvarar för att regelbundet genomföra samråd med företrädare för de nationella minoriteterna som möjliggör inflytande i frågor av stadsövergripande och strategisk karaktär, i första hand inom ramen för Kommunstyrelsens råd för nationella minoriteters rättigheter men vid behov även genom andra samråd. Kommunstyrelsen ska samordna och genomföra ett årligt samråd med företrädare för de minoriteter som berörs av stadens arbete inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska för att kartlägga behoven av insatser för att främja användningen av språken. Kommunstyrelsen ska säkerställa att urvalet av företrädare för de nationella minoriteterna som bjuds in till samråd sker på ett transparent sätt och möjliggör en bred representation. Andra nämnder och förvaltningar ska vid behov föredra på kommunstyrelsens samråd.

Förskolenämnden, kulturnämnden, utbildningsnämnden och äldreomsorgsnämnden ansvarar för att regelbundet arrangera öppna samråd för att möjliggöra inflytande i stadens arbete med de nationella minoriteternas rättigheter inom nämndernas respektive sakområden. De öppna samråden kan genomföras i samverkan med flera

nämnder, inklusive stadsdelsnämnder. I utformningen av de öppna samråden bör de nationella minoriteternas önskemål särskilt beaktas.

Kulturnämnden och utbildningsnämnden ansvarar för att utveckla och använda former för delaktighet och inflytande för barn och unga som tillhör en nationell minoritet. Formerna ska anpassas efter barn och ungas villkor och behov, till exempel genom att möta barn och unga inom ramen för verksamheter där de befinner sig i sin vardag och genom att fokusera på konkreta eller vardagsnära frågor. Former för delaktighet och inflytande kan erbjudas i samverkan med andra nämnder, inklusive stadsdelsnämnder.

Oavsett samrådsform är det vidare viktigt att samråd genomförs på ett transparent sätt. Inför samråd bör syftet med mötet och vilka möjligheter till inflytande som ges beskrivas. I samband med eller efter att ett samråd har genomförts bör återkoppling gällande hur de nationella minoriteternas synpunkter tas vidare ges.

Formerna för de nationella minoriteternas möjligheter till delaktighet och inflytande behöver löpande utvärderas och utvecklas utifrån de nationella minoriteternas önskemål och stadens behov.

Delaktighet och inflytande

Mål 2:

Verksamheter som möter medborgare har god kunskap om nationella minoriteters upplevelser av stadens välfärd och service.

Staden inhämtar systematiskt erfarenheter från individer som nyttjar verksamheter som berör nationella minoriteter och vidtar åtgärder utifrån det.

*Särskilt ansvariga: kulturnämnden, utbildningsnämnden,
stadsdelsnämnder.*

Inhämtning av erfarenheter från individer som nyttjar verksamheter som berör nationella minoriteter ska ses som ett möjligt komplement till strukturerade samråd. Detta kan till exempel handla om att inhämta erfarenheter från elever som deltar i modersmålsundervisning i minoritetsspråk, föräldrar vars barn går i förskolan med minoritetsinriktning eller personer som deltar vid någon av stadens mötesplatser med minoritetsinriktning.